

KINGA TORBICKA

Uniwersytet Warszawski
ORCID: 0000-0002-6625-5060
kinga.torbicka@uw.edu.pl

FRANCUSKA PREZYDENCJA W RADZIE UNII EUROPEJSKIEJ – BILANS W ŚWIETLE WSPÓLNEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA I OBRONY UE

**French Presidency of the Council of the European Union:
The Assessment of the Presidency in the Light of the European Union's
Common Security and Defence Policy**

This analysis aims to evaluate the implementation of the priorities of the French Presidency of the Council of the European Union and the challenges it faced, with particular emphasis on the objectives of the EU's Common Security and Defence Policy. The article describes the French Presidency in a broader European geopolitical context, which affected the final shape of the presidency's goals and their implementation.

Keywords: France, European Union, Common Security and Defence Policy, French Presidency of the Council of the European Union, European security.

WPROWADZENIE

W dniu 1 stycznia 2022 r. na sześć miesięcy Francja przejęła przewodnictwo w Radzie Unii Europejskiej, po raz trzynasty od 1958 r. Prezydencja ta była okazją dla Republiki i jej prezydenta Emmanuela Macrona do przedstawienia francuskiej wizji geopolitycznej dotyczącej miejsca UE na arenie międzynarodowej. Francja pragnęła wyartykułować swój sposób postrzegania europejskiej suwerenności,

autonomii i odpowiedzialności strategicznej, a także opowiadała się za promowaniem Europy politycznej¹.

Celem niniejszego tekstu jest ocena realizacji priorytetów oraz wyzwań, przed jakimi stała francuska prezydencja w Radzie UE ze szczególnym uwzględnieniem celów dotyczących WPBiO. Ważna wydaje się ocena działań UE w tym zakresie, zwłaszcza w świetle wojny w Ukrainie, zmierzających do tego, aby zgodnie z celami francuskiej prezydencji na scenie międzynarodowej Unia stała się niezależnym graczem o ambicjach mocarstwowych w wymiarze geopolitycznym. Francuska wizja WPBiO ma swoje korzenie w długiej historii polityki zagranicznej i obronnej tego państwa. Od dawna było ono jednym z najważniejszych aktorów w europejskiej polityce bezpieczeństwa, szczególnie po II wojnie światowej, kiedy to Francja została jednym z pięciu stałych członków Rady Bezpieczeństwa ONZ i do dziś sprawuje tę funkcję.

Jednym z kluczowych momentów w historii francuskiej wizji WPBiO było podpisanie w 1992 r. traktatu z Maastricht, który ustanowił wspólną politykę zagraniczną i bezpieczeństwa UE. Traktat ten umożliwił państwom członkowskim UE koordynację działań w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, a także zobowiązał je do wsparcia swoich partnerów w przypadku zagrożenia. W kolejnych latach Francja była jednym z głównych zwolenników dalszej integracji europejskiej w dziedzinie polityki bezpieczeństwa i obrony. Promowana przez nią koncepcja „autonomicznej Europy” zakładała, że Europa powinna być zdolna do prowadzenia własnych operacji wojskowych, niezależnie od innych mocarstw światowych. Kolejnym etapem był traktat lizboński z 2007 r., w którym Europejską Politykę Bezpieczeństwa i Obrony (EPBiO) wpisano jako część Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.

Od początku swojej prezydentury, a więc od 2017 r., francuski prezydent Emmanuel Macron podkreślał potrzebę wzmocnienia europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony jako kluczowej kwestii dla przyszłości UE. Jednocześnie Francja zwraca uwagę, że stoi w opozycji do państw, takich jak na przykład państwa członkowskie UE z Europy Środkowo-Wschodniej, głównie Polski i państw bałtyckich, a także w coraz większym stopniu Niemiec, które opowiadają się za wzmocnieniem pozycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego

¹ *Initiative pour l'Europe. Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie et démocratique, 26 septembre 2017*, <http://www.elysee.fr/declarations/article/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique/> [dostęp: 20.04.2022].

(NATO) i Stanów Zjednoczonych w Europie poprzez min. intensyfikację działań na rzecz flanki wschodniej NATO².

Od czasu przemówienia na Uniwersytecie Sorbońskim w 2017 r. Francja podejmowała szereg inicjatyw w dziedzinie WPBiO. Wśród niewątpliwych sukcesów tej polityki należy wymienić: (1) utworzenie Stałej Współpracy Strukturalnej (Permanent Structured Cooperation, PESCO) (2) liczne działania na rzecz walki z terroryzmem na poziomie europejskim, w tym utworzenie w Europolu Europejskiego Centrum ds. Zwalczania z Terroryzmem oraz wzmocnienie współpracy między państwami członkowskimi w tej dziedzinie (3) inicjatywy na rzecz zacieśnienia współpracy obronnej z Niemcami, co doprowadziło m.in. do współpracy w ramach europejskiego projektu czołgu nowej generacji MGCS. Z drugiej strony utrzymujące się problemy w zakresie walki z kryzysem migracyjnym oraz w kwestii koordynacji działań państw członkowskich, pojawiające się rozbieżności dotyczące polityki bezpieczeństwa i obrony prowadzą do osłabienia skuteczności działań UE w tej dziedzinie (i mogą być rozpatrywane w kategorii porażki Francji i jej polityki).

Wstępna analiza podjętej problematyki pozwoliła wygenerować następujące pytania badawcze: (1) Czy założenia francuskiej prezydencji w Radzie UE odpowiadały realiom geopolitycznym na świecie i czy były w stanie uczynić z Europy „potęgę”? (2) Jakie priorytety wyznaczyła francuska prezydencja w zakresie WPBiO i czy skutecznie je zrealizowała?

Prezydencja w Radzie UE była odzwierciedleniem realizacji „francuskich ambicji” politycznych. Francja pragnie, aby Unia osiągnęła status potęgi światowej w wymiarze geopolitycznym, ekonomicznym i społecznym poprzez konsekwentne działania w ramach poszczególnych polityk. Realizacja konkretnych inicjatyw europejskich miała stać się dla Francji „dźwignią Archimedesa”, dlatego tak ważna była dla niej ta prezydencja.

FRANCUSKA PREZYDENCJA W RADZIE UE – KONTEKST POLITYCZNY

Francja jest jednym z najważniejszych geopolitycznie graczy na arenie europejskiej i bardzo dba o to, aby taką pozycję utrzymać. Obecnie

² *Au nom de la commission des affaires étrangères sur le projet de loi relatif à la programmation militaire pour les années 2019 à 2025 et portant diverses dispositions intéressant la défense par Mme Laetitia Saint-Oaul, Députée, Nr 732, Assemblée Nationale, 07.10.2018, <https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/opendata/AVISANR5L15B0732.html> [dostęp: 31.03.2022].*

posiada ona broń nuklearną, ma najsilniejszą armię w UE (205 tys. żołnierzy na 67 mln ludności)³, ma trzecią co do wielkości sieć dyplomatyczną na świecie (po USA i Chinach), drugi co do wielkości obszar morski⁴ oraz pozostaje atrakcyjnym rynkiem dla inwestycji zagranicznych⁵. Jest też stałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ. Francja jest „potęgą równowagi w służbie pokoju i bezpieczeństwa” i to ma ją wyróżniać spośród innych państw⁶. Właśnie poprzez realizację swoich ambicji na arenie UE pragnie ona zapewnić sobie pozycję i bezpieczeństwo. „Tylko Europa może zapewnić prawdziwą suwerenność, to znaczy naszą zdolność do istnienia w dzisiejszym świecie w celu obrony naszych wartości i naszych interesów. Trzeba zbudować suwerenność europejską”⁷. Jednakże Francja jest świadoma potrzeby posiadania sojuszników i dlatego poszukuje od lat drogi utrzymania swojej pozycji poprzez działania na forum organizacji międzynarodowych, m.in. na forum Unii Europejskiej. Tym samym francuska prezydencja pozostawała znacząca dla przyszłości zarówno UE, jak i samej Francji.

Francuska prezydencja przypadła na napięty politycznie okres na arenie europejskiej i międzynarodowej. Państwa zaczęły wychodzić z pandemii COVID-19, która pokazała słabość europejskiego systemu zarządzania kryzysowego. UE nie była gotowa, aby stawiać czoła globalnym wyzwaniom (kryzys strefy euro, trwająca od 2014 r. wojna w Ukrainie, kryzys sanitarny związany z pandemią COVID-19,

³ *Répartition des effectifs militaires par catégorie et armée en 2020*, 11.08.2021, <https://www.data.gouv.fr/fr/datasets/repartition-des-effectifs-militaires-par-categorie-et-armee-en-2020/#description> [dostęp: 01.04.2022].

⁴ Łącznie Francja posiada pięć departamentów zamorskich wchodzących w skład UE (Gwadelupa, Martynika, Gujana Francuska, Réunion, Majotta oraz siedem regionów zamorskich niewchodzących w skład UE (Nowa Kaledonia, Polinezja Francuska, Wyspy Wallis i Futuna, Francuskie Terytoria Południowe i Antarktyczne, Wyspy Rozproszone (Les îles Éparses de l’océan Indien), Wspólnota Saint-Pierre i Miquelon). Źródło: *Espace maritime français*, Gouvernement français 2020, <https://limitesmaritimes.gouv.fr/ressources/cartotheque> [dostęp: 12.04.2020]; *France métropole/France entière, définitions*, 2017, <https://www.insee.fr/fr/metadonnees/definition/c1696> [dostęp: 12.04.2020].

⁵ Francja zajmuje pierwsze miejsce w UE pod względem inwestycji zagranicznych. W 2020 r. odnotowano 985 projektów – bezpośrednich inwestycji zagranicznych we Francji. *Investissement direct à l’étranger annoncé en 2020 en Europe et en Turquie (en nombre de projet)*, EY European Investment Monitor, https://www.ey.com/fr_fr/attractiveness/barometre-de-l-attractivite-de-la-france-2021/la-france-continue-d-affirmer-son-attractivite [dostęp: 03.04.2022].

⁶ *Déclaration de M. Emmanuel Macron, président de la République, sur la stratégie de défense et de dissuasion, à Paris le 7 février 2020*, <https://www.vie-publique.fr/discours/273257-emmanuel-macron-07022020-politique-de-defense> [dostęp: 04.04.2022].

⁷ Fr. „L’Europe seule peut assurer une souveraineté réelle, c’est-à-dire notre capacité à exister dans le monde actuel pour y défendre nos valeurs et nos intérêts. Il y a une souveraineté européenne à construire et il y a la nécessité de la construire”. *Quatre ans de travail pour l’Europe*, Emmanuel Macron, 20.03.2022, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/europe> [dostęp: 06.05.2022].

populizm, wzrastająca potęga Chin), co doprowadziło do kryzysu w ramach samej Unii⁸. Moment objęcia prezydencji przez Francję był jednocześnie czasem wyciągania wniosków z kryzysu sanitarnego i podejmowania działań zabezpieczających przed kolejnymi kryzysami na skalę światową. Jednocześnie nastąpił impas formatu normandzkiego, związany także z rozbieżnością wizji bezpieczeństwa europejskiego Niemiec i Francji. Niemcy coraz wyraźniej zaczęły stawiać na bezpieczeństwo i obronę w ścisłej współpracy z NATO i USA, a Francja opowiadała się nadal za realizacją autonomii strategicznej w ramach UE. Dodatkowo współpraca obu państw w ramach formatu normandzkiego zaczęła wygasać. Po spotkaniu 9 grudnia 2019 r. w Berlinie odbył się kolejny i zarazem ostatni szczyt w ramach tej inicjatywy, zorganizowany trzy lata później w Paryżu (6 stycznia 2022 r.), co ukazało słabość współpracy w tym formacie. Pod koniec 2021 r. ujawniły się prawie równocześnie napięcia rosyjsko-ukraińskie, co Francja ignorowała, deklarując wolę prowadzenia dialogu z Rosją. Francuska polityka zagraniczna od lat koncentrowała swoje działania dyplomatyczne w regionie Indo-Pacyfiku i basenie Morza Śródziemnego, zanedbując tym samym region Europy Środkowo-Wschodniej. Dodatkowo moment prezydencji był czasem napiętych relacji francusko-amerykańskich, jako że po zakończeniu prezydentury Donalda Trumpa, na początku prezydentury Joe Bidena, Paryż nie wiedział jeszcze, jak będą układać się relacje Waszyngton–Paryż oraz Bruksela–Waszyngton, zwłaszcza po podpisaniu porozumienia Aukus⁹, z którego Francja ze względu na swoje interesy na Indo-Pacyfiku poczuła się wykluczona.

Wybory prezydenckie w kwietniu 2022 r. i parlamentarne w czerwcu 2022 r. we Francji¹⁰ zbiegły się także w czasie z francuskim przewodnictwem w Radzie UE. Sama prezydencja została wręcz poniekąd zinstrumentalizowana przez Emmanuela Macrona ubiegającego się wówczas o reelekcję. Stała się jego atutem, który miał pomóc mu w utrwaleniu przekonania wśród wyborców o jego zaangażowaniu

⁸ B. Badie, *Les puissances mondialisées. Repenser la sécurité internationale*, Odile Jacob, Paryż 2021, s. 139–144.

⁹ Porozumienie zawarte pomiędzy Australią, Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi w zakresie wymiany technologii obronnych, obejmujące m.in. współpracę przy tworzeniu australijskiej floty okrętów podwodnych z napędem jądrowym, które zostało ogłoszone 15 września 2021 r. Australian Government Defense, oficjalna strona rządu Australii, <https://www.defence.gov.au/about/taskforces/aukus> [dostęp: 01.04.2023].

¹⁰ Emmanuel Macron wygrał drugą turę wyborów prezydenckich (24.04.2022) zyskując 58,54 proc. głosów.

w projekt europejski¹¹. Kwestie geopolitycznego zaangażowania Francji i UE były jedną z istotnych kwestii poruszanych podczas kampanii wyborczej na prezydenta we Francji¹².

Reasumując, Francja pragnąc stawić czoła geopolitycznym wyzwaniom współczesnego świata i dążąc do realizacji swoich ambicji europejskich, postawiła na zbudowanie silnej, wzmocnionej UE, czyli na „Europę-potęęgę”. Mając na uwadze to, jak wysokie koszty może ponieść Unia, pozostając niekonkurencyjna na arenie międzynarodowej i pozostając „nie-Europą¹³”, Francja zbudowała program swojej prezydencji wokół trzech najważniejszych elementów: ekonomii, bezpieczeństwa i wartości.

WYZWANIA PREZYDENCJI FRANCUSKIEJ DLA WPBIO UE

Według Zbigniewa Czachóra prezydencja w Radzie Unii to „mechanizm formalnej i nieformalnej ekspozycji i oddziaływania państwa przewodniczącego UE na system integracyjny i jego otoczenie”¹⁴. Przewodnictwo w Radzie UE wiąże się z przyjęciem na siebie następujących ról: planistycznej, administracyjnej, koordynacyjnej, mediacyjnej i reprezentacyjnej¹⁵. Natomiast Rafał Riedel szerzej analizuje zadania prezydencji i sprowadza je do bardziej rozbudowanego wachlarza ról i zadań, wśród których, jego zdaniem, państwo sprawujące przewodnictwo to: manager administracyjny, przewodniczący, manager informacji, mediator, manager agendy, inicjator, przedstawiciel wobec stron trzecich, przywódca, obrońca narodowych intere-

¹¹ Jednakże z drugiej strony jego przeciwnicy polityczni atakowali jego politykę europejską i użyli tego jako argumentu podczas kampanii wyborczej. T. Chopin, S.B.H. Faure, *Presidential Election 2022: A Euroclash Between a “Liberal” and a “Neo-Nationalist” France Is Coming*, „Inter economics” 2021, vol. 56, issue 2, s. 75–81. DOI: 10.1007/s10272-021-0957-x.

¹² Warto przy tym zwrócić uwagę na fakt, że społeczeństwo francuskie opowiada się za wzmocnieniem wymiaru geopolitycznego UE. Trzy czwarte Francuzów opowiada się za wspólną europejską obroną, w tym wspólną strategią i wspólną armią. O. Lenoir, *10 points sur l’opinion géopolitique en France avant la présidentielle*, „Le Grand Continent”, 10.01.2022, https://legrandcontinent.eu/fr/2022/01/18/10-points-sur-lopinion-geopolitique-en-france-avant-la-presidentielle/?mc_cid=fb7c53fec9&mc_eid=c5696031a0 [dostęp: 06.04.2022].

¹³ J. Dunne, *Evaluer le coût de la non-Europe 2014–2019. Rapport pour le parlement européen*, 2014, https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS_STU_663350_Mapping_of_the_CoNE_FR.pdf [dostęp: 31.03.2022].

¹⁴ Z. Czachór, *Proces kreowania i upowszechniania priorytetów prezydencji na przykładzie Polski*, w: K. Wojtaszczyk (red.), *Prezydencja w Radzie Unii Europejskiej*, INP UW, Warszawa 2010, s. 53.

¹⁵ K. Szczerski (red.), *Prezydencja w Unii Europejskiej. Analizy i doświadczenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009, s. 8.

sów¹⁶. Prezydencja w Radzie UE ma charakter rotacyjny, każde z państw członkowskich przewodzi Radzie przez sześć miesięcy. Podczas swojej prezydencji dany kraj zapewnia ciągłość prac Unii poprzez min. przewodnictwo w posiedzeniach instytucji unijnych. System trójek wprowadzony traktatem lizbońskim w 2009 r. zapewnia trzem krajom rotacyjne przewodnictwo w Radzie UE¹⁷. W okresie 18 miesięcy trzy państwa wyznaczają cele i wspólny program prezydencji, który odzwierciedla sześciomiesięczny plan działania każdego państwa. Francja przewodniczyła Radzie wraz z Czechami i Szwecją. Rolą Rady UE jest współuczestniczenie wraz z Parlamentem Europejskim w procesie legislacyjnym, współtworzy ona tym samym ustawodawstwo¹⁸. Prezydencja francuska miała za zadanie rekomendować nowe ustawy i uczestniczyć w procesie legislacyjnym ustaw, które były już w trakcie procedowania według agendy europejskiej. Prezydencja dała tym samym Francji możliwość wpływania na kształtowanie się polityk Unii poprzez wyznaczenie własnych celów w dziedzinach, które uważała za priorytetowe.

9 grudnia 2021 r. Emmanuel Macron przedstawił priorytety i wyzwania francuskiej prezydencji w Radzie UE, nazwane „ambicjami Francji”. Ich hasło przewodnie brzmiało: „Odbudowa, siła i poczucie przynależności” (fr. *Relance, puissance, appartenance*). We wstępie swojego przemówienia Emmanuel Macron podkreślił, że francuska prezydencja następuje w wyjątkowym momencie ze względu na: „kryzys sanitarny i klimatyczny; narastające globalne nierówności oraz rosnące napięcie na wschodniej granicy UE”¹⁹. Emmanuel Macron na początku swojej prezydentury, w swoim przemówieniu na Uniwersytecie Sorbońskim, przedstawił potrzebę realizacji na forum europejskim „agendy suwerenności europejskiej”²⁰. Stała się ona jednym

¹⁶ R. Riedel, *Rotacyjna prezydencja Rady Unii Europejskiej po wejściu w życie Traktatu z Lizbony. Analiza ról prezydencji w okresie przejściowym*, „Studia i Monografie” 2014, nr 504, s. 37–58.

¹⁷ J. Barcz, *Od lizbońskiej do postlizbońskiej Unii Europejskiej*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2020, s. 285–313.

¹⁸ J. Barcz, E. Kawecka-Wyrzykowska, K. Michałowska-Gorywoda (red.), *Integracja europejska w świetle Traktatu z Lizbony. Aspekty ekonomiczne*, PWE, Warszawa 2015, s. 104–114.

¹⁹ *Discours du Président de la République à la conférence de presse du 9 décembre 2021*, <https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/fr/actualites/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-de-presse-du-9-decembre-2021/> [dostęp: 02.03.2022].

²⁰ *Initiative pour l'Europe. Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie et démocratique, 26 septembre 2017*, op. cit. Ponadto Clément Beaune rozwija koncept Emmanuela Macrona, przedstawiając potrzebę definicji „agendy potęgi” mającej na celu stworzenia „Europy potęgi”. C. Beaune, *L'Europe, par-delà le Covid-19*, „Politique étrangère” 2020, vol. 85, issue 3, <https://www.ifri.org/fr/publications/politique-etrangere/>

z priorytetów francuskiej prezydencji i oznaczała ona: (1) wzmocnienie obrony europejskiej, (2) integrację bezpieczeństwa, (3) intensyfikację współpracy w dziedzinie autonomii strategicznej²¹. Tym samym bardzo ważne dla Francji było potwierdzenie roli UE jako ważnego aktora w dziedzinie obrony i bezpieczeństwa na forum międzynarodowym.

Warto tutaj zwrócić uwagę na fakt, że diametralnie odmienne stanowisko prezentuje inne państwo członkowskie UE – Polska, która w świetle wojny w Ukrainie wyrosła na niekwestionowanego przywódcę państw Europy Środkowo-Wschodniej, co Francja poniekąd zaczęła postrzegać jako konkurencję dla swoich interesów w regionie. Z analizy polityczno-strategicznych dokumentów Polski wynika, że Warszawa opowiada się za wspieraniem WPBiO, ale uczestniczy w europejskiej polityce i projektach z tym związanych w sposób ograniczony. Ponadto wyraża obawy o dublowanie potencjału i zdolności Sojuszu Północnoatlantyckiego²², stawiając na wzmocnienie flanki wschodniej NATO i zwiększoną obecność USA w Polsce i regionie²³. Według gen. Stanisława Kozieja UE powinna pozostać filarem bezpieczeństwa państw członkowskich komplementarnym do NATO²⁴. Jest to zgodne z niemiecką wizją bezpieczeństwa i obrony w Europie, która ewoluowała od czasu wybuchu wojny w Ukrainie, prowadząc do nieporozumień na linii Paryż–Berlin. Niemcy zaczęły otwarcie stawiać na wzmocnienie wschodniej flanki NATO kosztem swojego zaangażowania w WPBiO²⁵.

Francja, obejmując przewodnictwo w Radzie UE, stanęła zatem wobec wielu wyzwań, w tym także tych związanych z WPBiO, gdyż

articles-de-politique-etrangere/leurope-dela-covid-19 [dostęp: 07.03.2022]; C. Beaune, *L'Europe puissance*, „Le Grand Continent”, 03.12.2020, <https://legrandcontinent.eu/fr/2020/12/03/conversation-avec-clement-beaune/> [dostęp: 07.03.2022].

²¹ *Relance, Puissance, Appartenance. Le programme de la présidence française du Conseil de l'Union européenne*, https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/media/zeqny1y5/fr_programme-pfue-v2-5.pdf [dostęp: 04.03.2022].

²² M. El Ghamari, K. Torbicka, T. Usewicz, *Common Security and Defence Policy of the European Union Through the Prism of Polish Experiences and Security Interests*, „Polish Political Science Yearbook” 2021, s. 33–59, <https://doi.org/10.15804/ppsy202149>.

²³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 12.05.2020, <https://www.bbn.gov.pl/pl/informacje-o-bbn/publikacje/8808,Strategia-Bezpieczenstwa-Narodowego-Rzeczypospolitej-Polskiej.html> [dostęp: 01.04.2023].

²⁴ S. Koziej, *Reflections on the Common Security and Defence Policy ahead of the EU summit meeting – Europe needs a quality and realistic security strategy*, 2016, <https://publaski.pl/en/reflections-on-the-common-security-and-defence-policy-ahead-of-the-eu-summit-meeting-europe-needs-a-quality-and-realistic-security-strategy/> [dostęp: 02.04.2023].

²⁵ J. Gotkowska, *Wojna na Ukrainie: konsekwencje dla Bundeswehry i niemieckiej polityki w NATO*, Komentarze OSW, 30.03.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-03-30/wojna-na-ukrainie-konsekwencje-dla-bundeswehry-i-niemieckiej> [dostęp: 03.04.2023].

w związku z rosnącymi zagrożeniami bezpieczeństwa polityka ta nabrała większego znaczenia. Podstawowym wyzwaniem była kontynuacja rozwoju europejskiej obrony²⁶, jako że Francja, jako państwo posiadające zdolności wojskowe na wysokim poziomie w Europie, pragnęła przejąć wiodącą rolę i odpowiedzialność za zapewnienie bezpieczeństwa i obrony UE. Problemy dotyczące bezpieczeństwa, takie jak rosnąca agresja Rosji czy wojna hybrydowa, wymagały odpowiedniej infrastruktury, wzmocnienia zdolności operacyjnych Unii w dziedzinie obrony poprzez możliwość przeprowadzania wspólnych misji, zdefiniowania ich przebiegu, nadanie im większej elastyczności przy współpracy z misjami narodowymi i misjami NATO. Według Paryża nadal istotną rolę powinny odgrywać stosunki między UE a ONZ. Jednakże kluczowa dla efektywności tej polityki unijnej pozostawała współpraca z NATO oraz dialog ze Stanami Zjednoczonymi, a także wzmocnianie partnerstw w Afryce i w regionie Indo-Pacyfiku²⁷. Francja zamierzała rozwijać zdolności obronne Unii Europejskiej poprzez zwiększenie wydatków na obronność oraz poprawę koordynacji i integracji pomiędzy krajami członkowskimi. Miała temu służyć finalizacja Kompasów Strategicznych UE, białej księgi bezpieczeństwa i obrony UE. Kolejnym wyzwaniem było utrzymanie odpowiedniego poziomu finansowania WPBiO. UE przeznaczająca na ten cel coraz większe środki, ale wciąż, w świetle dynamicznej sytuacji na świecie, pozostawały one nieadekwatne do realnych potrzeb. W związku z tym Paryż ponoszący największe wydatki na obronność w UE, dążył do zwiększenia nakładów na ten cel w ramach Unii, a także poprawy ich efektywności. Innym znamienym dążeniem francuskiej prezydencji była koordynacja działań w zakresie kontroli granic. Postulowano reformę strefy Schengen, która miała skupiać się wokół trzech głównych celów: (1) stworzenia politycznego kierownictwa strefy Schengen na wzór strefy euro i organizacji regularnych spotkań ministrów; (2) utworzenia mechanizmu wsparcia granic na wypadek kryzysów, który byłby aktywowany w sytuacji, gdyby państwo członkowskie potrzebowało nagłego wsparcia w postaci wzmocnienia kontroli na zewnętrznej granicy UE; (3) finalizacji paktu o migracji i azylu, który dotyczył współpracy z krajami pochodzenia, zwalczania handlu ludźmi, ale także harmonizacji zarządzania przepływami wtórnymi migrantów do Unii. Zacieśnianie współpracy z państwami spoza UE, zwłaszcza sąsiadującymi z Unią, było kolejnym wyzwaniem, jakie w ramach przewodnictwa

²⁶ *Relance, Puissance, Appartenance. Le programme de la présidence...*

²⁷ *Ibidem.*

w UE wyznaczył sobie Paryż. Niewątpliwym sukcesem poprzedniej francuskiej prezydencji z 2008 r. było zapoczątkowanie odbudowy i wzmocnienia więzi z państwami basenu Morza Śródziemnego²⁸. Tym razem Francja pragnęła stawiać na zbliżenie z Indo-Pacyfikiem, Afryką, a także z państwami Bałkanów Zachodnich. Współpraca z państwami trzecimi w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony jest kluczowa dla Unii Europejskiej, ponieważ wiele zagrożeń wymaga globalnego podejścia. Francja zamierzała rozwijać partnerstwa i umacniać współpracę, aby zwiększyć zdolność reagowania na kryzysy i zapobiegać zagrożeniom. Ważne dla Francji było także wparcie strategii bezpieczeństwa morskiego UE poprzez min. rozszerzenie zasięgu stosowania skoordynowanej obecności morskiej w regionie Indo-Pacyfiku oraz dostosowanie strategii do przyszłych wyzwań. Istotna pozostawała także strategia kosmiczna UE w zakresie bezpieczeństwa i obrony, a także realizacji kluczowych technologii i zmniejszenia zaległości strategicznych w tej dziedzinie. Prezydencja miała za zadanie także wspierać wdrażanie Europejskiego Instrumentu na rzecz Pokoju i Cywilnego Kompaktu WPBiO do 2023 r. Bez wątplenia najważniejszym wyzwaniem, acz nieplanowanym wcześniej²⁹, z jakim skonfrontowała się francuska prezydencja w trakcie jej trwania, była wojna w Ukrainie, gdyż był to pierwszy konflikt zbrojny na granicy zewnętrznej UE od czasu konfliktów na Bałkanach.

Założenia i wyzwania, jakie stały przed francuską prezydencją w zakresie WPBiO, były ambitne i kompatybilne z francuską polityką zagraniczną, która zakładała dążenie do odbudowy swojej potęgi poprzez konstrukcję silnej i geopolitycznej Europy. Wyzwania i założenia zostały zweryfikowane przez wydarzenia na scenie europejskiej i nie wszystkie zostały zrealizowane zgodnie z zakładanym scenariuszem.

²⁸ C. Lequesne, *La France dans la nouvelle Europe. Assumer le changement d'échelle*, Paris, Presses de Sciences Po, Paryż 2008, s. 134–137. Por. A. Nowak-Far (red.), *Prezydencja w Unii Europejskiej. Praktyka i teoria*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2011, s. 37–58.

²⁹ Paryż nie brał pod uwagę możliwości intensyfikacji działań zbrojnych przez Rosję na terytorium Ukrainy. Rząd francuski, jak również francuscy politolodzy uważali, że Moskwa poprzez straszenie atakiem na Ukrainę pragnie wyrzucić presję na zachodnią Europę. Po 24 lutego 2022 roku francuski wywiad otwarcie przyznał, że jego działania były nieskuteczne, a konsekwencje tej porażki poniósł dyrektor wywiadu wojskowego generał Éric Vidaud – został zwolniony 31 marca 2022 r. *Invasion russe en Ukraine insuffisamment anticipée: le chef du renseignement militaire français viré*, „Libération”, 31.03.2022, https://www.liberation.fr/international/invasion-russe-en-ukraine-insuffisamment-anticipee-le-chef-du-renseignement-militaire-francais-vire-20220331_G2T5Y23UEZDFXGULI6SDTEZ23U/ [dostęp: 03.12.2022].

OCENA REALIZACJI CELÓW I ZAŁOŻEŃ FRANCUSKIEJ PREZYDENCJI

Realizacji celów i założeń francuskiej prezydencji w ramach WPBiO UE miała służyć m.in. finalizacja Kompas Strategicznego UE, który wyznaczał jasno działania i strategie na kolejne lata. Został on zatwierdzony 21 marca 2022 r. przez ministrów spraw zagranicznych i obrony państw członkowskich podczas wspólnego posiedzenia na podstawie projektu przedstawionego przez Wysokiego Przedstawiciela. Dokument ten, zainicjowany przez niemiecką prezydencję w 2020 r., był uzgadniany przez dwa lata i stał się jednym z sukcesów francuskiej prezydencji. Zapewniła ona sprawne przygotowanie stanowiska Rady w sprawie inicjatyw Komisji w ramach pakietu obronnego i wspierała starania Wysokiego Przedstawiciela, Komisji i państw członkowskich na rzecz wdrożenia Kompas³⁰. Stanowi on białą księgę dotyczącą bezpieczeństwa i obrony UE. Jest to pierwszy tak ważny dokument w tej dziedzinie na poziomie europejskim. Ma za zadanie wzmocnić do 2030 r. poziom ambicji UE w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony, ze szczególnym uwzględnieniem zarządzania kryzysowego, zdolności strategicznych i partnerstwa. Przedstawia niebezpieczeństwa, które zagrażają Europie, jednocześnie wyznaczając wspólne „ambicje” na poziomie europejskim poprzez zdefiniowanie celów i środków, jakie ma zrealizować UE. Kompas Strategiczny UE opiera się na czterech obszarach obejmujących wszystkie aspekty WPBiO UE: (1) działanie (2) zabezpieczenie (3) inwestowanie (4) partnerstwo. Wszystkie cztery obszary mają za zadanie wzmocnić autonomię strategiczną UE³¹.

W zakresie reformy strefy Schengen odbyły się dwa spotkania ministrów państw członkowskich, podczas których zdefiniowano m.in. pakt o migracji i azylu³². Państwa członkowskie zgodziły się na lepszą dystrybucję uchodźców przybywających do Europy przy jednoczesnym wzmocnieniu niezbędnych kontroli na granicach zewnętrznych UE po ich przybyciu, wprowadzając innowacyjne rozwiązania

³⁰ S. Zarobny, *Blaski i cienie europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony*, w: M. Banasik, A. Rogozińska, *Bezpieczeństwo geopolityczne*, Difin, Warszawa 2022, s. 182–185.

³¹ *Strategiczny kompas na rzecz bezpieczeństwa i obrony – dla Unii Europejskiej, która chroni swoich obywateli, swoje wartości i interesy oraz przyczynia się do międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/pl/pdf> [dostęp: 31.03.2022].

³² *Sprawozdanie na temat migracji i azylu z 2022 r.*, Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce, 07.10.2022, https://poland.representation.ec.europa.eu/news/sprawozdanie-na-temat-migracji-i-azylu-z-2022-r-2022-10-07_pl [dostęp: 24.04.2023].

(m.in. bazy danych biometrycznych). Nie udało się jednakże sfinalizować wszystkich zapisów paktu o migracji i azylu ani przeprowadzić wszystkich założeń reformy strefy Schengen. Wzmocnienie współpracy z Afryką odbyło się poprzez odnowienie relacji z Unią Afrykańską, z którą UE zorganizowała wspólnie szczyt 17 i 18 lutego 2022 r., deklarując obopólne zaangażowanie we wzmocnienie partnerstwa. Tym niemniej zapowiadane inwestycje – łącznie 150 mld euro – dotyczyć mają dziedzin niezwiązanych z przemysłem obronnym, tylko m.in. z nowoczesną infrastrukturą, zdrowiem, zapobieganiem zmianom klimatycznym³³.

Od momentu wybuchu wojny w Ukrainie francuska polityka zagraniczna względem Ukrainy była nieczytelna i niekonsekwentna, a wskutek tego stanowisko francuskiej prezydencji w Radzie UE również pozostawało dwuznaczne³⁴. Na początku w wymiarze politycznym Francja zwlekała z oficjalnymi deklaracjami, przedstawiając inicjatywę Europejskiej Wspólnoty Politycznej (09 maja 2022), która miała być platformą dialogu między państwami członkowskimi a kandydującymi do członkostwa także w kwestiach związanych z WPBiO. Inicjatywa ta nie została dobrze przyjęta przez państwa ubiegające się o członkostwo w UE, gdyż obawiano się, że będzie to alternatywne rozwiązanie w stosunku do prawdziwego rozszerzenia Unii o nowe kraje. Ostatecznie francuska prezydencja doprowadziła do uzyskania statusu państw kandydujących do UE przez Ukrainę i Mołdawię, co

³³ *Szczyt Unia Europejska – Unia Afrykańska, 17–18 lutego 2022*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/meetings/international-summit/2022/02/17-18/> [dostęp 20.04.2023].

³⁴ Z jednej strony mamy konkretne działania pomocowe dla Ukrainy w wielu dziedzinach m.in. pomoc humanitarna i wsparcie wojskowe na poziomie krajowym i w ramach UE. *La réponse aux besoins humanitaires les plus urgents*, strona Ministerstwa Europy i spraw zagranicznych Francji, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/ guerre-en-ukraine-l-action-diplomatique-de-la-france/faire-face-a-l-urgence-humanitaire-et-economique-en-ukraine/> [dostęp: 10.01.2023]; *Aide humanitaire à l'Ukraine*, strona Ministerstwa Europy i spraw zagranicznych Francji, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/action-humanitaire-d-urgence/aide-humanitaire-a-l-ukraine/> [dostęp: 10.01.2023]. Należy także podkreślić, że Francja znajduje się na piątym miejscu pod względem wielkości pomocy wojskowej udzielonej Ukrainie. Jak podkreśliła minister Catherine Colonna, dalsze wsparcie ma na celu pomoc Ukrainie w obronie przed państwem agresorem, które nadal łamie podstawowe zasady prawa międzynarodowego. Wywiad Catherine Colonna dla LCI, 05.01.2023, https://www.youtube.com/watch?v=U7f_BQwlpQw [dostęp: 23.01.2023]. Wielkość całej pomocy przekazanej Ukrainie przez Francję (pomoc wojskowa, finansowa i humanitarna) plasuje Paryż na trzecim miejscu wśród państw analizowanych w Raporcie Kiel Institute for The World Economy. [*Ukraine Support Tracker: Europe surpasses the U.S. in total committed aid*, Kiel Institute for The World Economy, 07.12.2022, <https://www.ifw-kiel.de/publications/media-information/2022/ukraine-support-tracker-europe-surpasses-the-us-in-total-committed-aid/> [dostęp: 12.12.2022]. Z drugiej strony Francja deklaruje otwartość w kwestii rozmów z Władimirem Putinem, chcąc łagodzić postawy innych przywódców europejskich.

zostało uznane za jej sukces, choć sama droga do członkostwa, zdaniem Emmanuela Macrona, może potrwać „dziesiątki lat”³⁵. Unia od czasu rozpoczęcia wojny przekazała Ukrainie łącznie pomoc wojskową w wysokości 2 mld euro, wsparła finansowo Ukrainę, przekazując 2 mld euro oraz wprowadziła łącznie sześć pakietów sankcji wobec Rosji i Białorusi³⁶. Francja poprzez realną pomoc udzielaną Ukrainie bezpośrednio i w ramach UE pokazała zmianę stosunku wobec Ukrainy, jednakże ewolucja ta była i jest pozorna, gdyż wiąże się nadal z niezrozumieniem sytuacji w regionie i z brakiem zgody na uznanie Rosji za państwo, z którym Europa powinna zerwać wszelkie relacje. Francja niezmiennie stoi na stanowisku, że Rosja stanowi niezbędny element równowagi w Europie.

Trudno stwierdzić, czy założenia francuskiej prezydencji w Radzie UE odpowiadały realiom geopolitycznym na świecie i czy były w stanie uczynić z Europy „potęgę”, gdyż zależało to od wielu czynników i jest trudne do jednoznacznej oceny. Francja jest jednym z kluczowych graczy w Europie i na świecie, co daje jej znaczne możliwości wpływania na procesy polityczne i decyzje podejmowane na szczeblu UE. W swojej prezydencji w Radzie UE w 2022 r., Francja stawiała na bardziej polityczną i spójną Europę, która byłaby zdolna do podejmowania skuteczniejszych działań w dziedzinie WPBiO. Jednym z ważniejszych celów francuskiej prezydencji było także wzmocnienie roli UE na arenie międzynarodowej, szczególnie w kontekście napiętych stosunków z Niemcami oraz USA, a także trudnych relacji z Rosją i Chinami. Priorytety francuskiej prezydencji w Radzie UE w zakresie WPBiO obejmowały m.in. wzmocnienie zdolności operacyjnych Unii w dziedzinie obrony, rozwój europejskiego przemysłu obronnego, reformę strefy Schengen, wzmocnienie współpracy z państwami spoza Unii. Jednakże, podobnie jak w przypadku ogólnych celów, francuskiej prezydencji nie udało się w pełni zrealizować priorytetów w zakresie WPBiO. Zdarzenia takie jak napięcia na osi Paryż–Berlin i konflikty zewnętrzne, zwłaszcza wojna w Ukrainie, ograniczyły zdolność UE do pełnego realizowania swoich celów w zakresie polityki bezpieczeństwa i obrony.

³⁵ Ceremonia zamknięcia konferencji w sprawie przyszłości Europy. Wystąpienie Emmanuela Macrona w Parlamencie Europejskim w Strasbourgu, 09.05.2022, <https://www.youtube.com/watch?v=3wXGGRJIC9M> [dostęp: 01.04.2023].

³⁶ W dniach 10 i 11 marca 2022 r. w Wersalu odbył się szczyt szefów państw i rządów UE w celu wypracowania wspólnego stanowiska w sprawie kolejnego pakietu sankcji wobec Rosji.

PODSUMOWANIE

Po trzynastu latach od ostatniej prezydencji Francja przejęła przewodnictwo w Radzie UE. Miało to dla niej znaczenie symboliczne, gdyż pozwoliło jej przypomnieć o korzeniach swojej przynależności do europejskiej wspólnoty jako wspólnoty w wymiarze politycznym, społecznym, ekonomicznym, a także bezpieczeństwa i obrony. Idea „Euro-poty-potęgi” była myślą przewodnią francuskiej prezydencji. Koncepcja autonomii strategicznej i europejskiej suwerenności były i są nadal nośnikami francuskich ambicji wzmocnienia Unii na arenie międzynarodowej i uczynienia z niej geopolitycznego gracza. Wydawało się to istotne zwłaszcza w takim otoczeniu geopolitycznym i w tym momencie historycznym, w którym znajdował się świat. 30 czerwca 2022 r. zakończyła się francuska prezydencja i przewodnictwo w Radzie UE przejęła Republika Czeska.

Cele francuskiej prezydencji w Radzie UE zostały zrealizowane tylko częściowo. Jak wspomniano powyżej, trudno ocenić, czy zostały do końca trafnie wybrane wobec wyzwań, z jakimi przyszło się zmierzyć Unii w analizowanym okresie. Należało oczekiwać, że Francja jako znaczące państwo w Unii oraz jedno z państw założycielskich Wspólnot Europejskich wywiąże się z ambitnych założeń, jakie postawiła sobie na początku prezydencji. Określone przez Emmanuela Macrona na początku priorytety prezydencji francuskiej sprowadzone do „odbudowy, siły i poczucia przynależności” Unii miały wzmocnić, w ocenie Francji, UE na arenie stosunków międzynarodowych, czyniąc z niej ważnego aktora geopolitycznego, liczącego się i stawiającego czoła wyjściu z kryzysu sanitarnego, napiętym relacjom francusko-niemieckim, francusko-amerykańskim, a w szczególności wojnie w Ukrainie. Francja pragnęła wykorzystać swój potencjał polityczny, wojskowy, ekonomiczny, kulturowy i technologiczny w celu urzeczywistnienia swoich priorytetów europejskich. Przewodnictwo w UE miało być środkiem do realizacji tego ambitnego planu. Tak jak poprzednia francuska prezydencja miała stawić czoła konsekwencjom rozszerzenia UE na wschód, tak ta ostanía miała zmierzyć się z efektami wojny w Ukrainie. Niestety, nic takiego nie nastąpiło, ambicje nie wystarczyły, UE pozostaje słabnącym ogniwem w polityce globalnej, z którym coraz mniej liczą się rosnące w siłę nowe potęgi, takie jak Chiny.

BIBLIOGRAFIA

- Aide humanitaire à l'Ukraine, strona Ministerstwa Europy i spraw zagranicznych Francji, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/action-humanitaire-d-urgence/aide-humanitaire-a-l-ukraine/> [dostęp: 10.01.2023].
- Au nom de la commission des affaires étrangères sur le projet de loi relatif à la programmation militaire pour les années 2019 à 2025 et portant diverses dispositions intéressant la défense par Mme Laetitia Saint-Oaul, Députée, Nr 732, Assemblée Nationale, 07.10.2018, https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/opendata/AVISANR5L15B0732.html* [dostęp: 31.03.2022].
- Australian Government Defense, Oficjalna strona rządu Australii, <https://www.defence.gov.au/about/taskforces/aukus> [dostęp: 01.04.2023].
- Badie B., *Les puissances mondialisées. Repenser la sécurité internationale*, Odile Jacob, Paris 2021.
- Banasik M., Rogozińska A., *Bezpieczeństwo geopolityczne*, Difin, Warszawa 2022.
- Barcz J., *Od lizbońskiej do postlizbońskiej Unii Europejskiej*, Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2020.
- Barcz J., Kawecka-Wyrzykowska E., Michałowska-Gorywoda K. (red.), *Integracja europejska w świetle Traktatu z Lizbony. Aspekty ekonomiczne*, PWE, Warszawa 2015.
- Beaune C., *L'Europe, par-delà le Covid-19*, „Politique étrangère” 2020, vol. 85, issue 3, Ifri, <https://www.ifri.org/fr/publications/politique-etrangere/articles-de-politique-etrangere/leurope-dela-covid-19> [dostęp: 07.03.2022].
- Beaune C., *L'Europe puissance*, „Le Grand Continent”, 03.12.2020, <https://legrandcontinent.eu/fr/2020/12/03/conversation-avec-clement-beaune/> [dostęp: 07.03.2022].
- Ceremonia zamknięcia konferencji w sprawie przyszłości Europy. Wystąpienie Emmanuela Macrona w Parlamencie Europejskim w Strasbourgu, 09.05.2022, <https://www.youtube.com/watch?v=3wXGGRJIC9M> [dostęp: 01.04.2023].
- Chopin T., Faure S.B.H., *Presidential Election 2022: A Euroclash Between a “Liberal” and a “Neo-Nationalist” France Is Coming*, „Inter economics” 2021, vol. 56, issue 2, s. 75–81, DOI: 10.1007/s10272-021-0957-x.
- Déclaration de M. Emmanuel Macron, président de la République, sur la stratégie de défense et de dissuasion, à Paris le 7 février 2020, https://www.vie-publique.fr/discours/273257-emmanuel-macron-07022020-politique-de-defense* [dostęp: 04.04.2022].
- Discours du Président de la République à la conférence de presse du 9 décembre 2021, Paryż, <https://presidence-francaise.consilium.eu->

- ropa.eu/fr/actualites/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-de-presse-du-9-decembre-2021/ [dostęp: 02.03.2022].
- Discours du Président de la République devant le Parlement européen – Strasbourg, le mercredi 19 janvier 2022, <https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/fr/actualites/discours-du-president-de-la-republique-devant-le-parlement-europeen-strasbourg-le-mercredi-19-janvier-2022/> [dostęp: 10.03.2022].
- Dunne J., *Evaluer le coût de la non-Europe 2014–2019. Rapport pour le parlement européen*, 2014, https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS_STU_663350_Mapping_of_the_CoNE_FR.pdf [dostęp: 31.03.2022].
- El Ghamari M., Torbicka K., Usewicz T., *Common Security and Defence Policy of the European Union Through the Prism of Polish Experiences and Security Interests*, „Polish Political Science Yearbook” 2021, s. 33–59, <https://doi.org/10.15804/pps202149>.
- Espace maritime français, Gouvernement français 2020, <https://limitesmaritimes.gouv.fr/ressources/cartotheque> [dostęp: 12.04.2020].
- France métropole/France entière, définitions, 2017, <https://www.insee.fr/fr/metadonnees/definition/c1696> [dostęp: 12.04.2020].
- Gotkowska J., *Wojna na Ukrainie: konsekwencje dla Bundeswehry i niemieckiej polityki w NATO*, Komentarze OSW, 30.03.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-03-30/wojna-na-ukrainie-konsekwencje-dla-bundeswehry-i-niemieckiej> [dostęp: 03.04.2023].
- Initiative pour l'Europe. Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie et démocratique, 26 septembre 2017, <http://www.elysee.fr/declarations/article/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique/> [dostęp: 20.04.2022].
- Invasion russe en Ukraine insuffisamment anticipée: le chef du renseignement militaire français viré*, „Libération”, 31.03.2022, https://www.liberation.fr/international/invasion-russe-en-ukraine-insuffisamment-anticipee-le-chef-du-renseignement-militaire-francais-vire-20220331_G2T5Y23UEZDFXGULI6SDTEZ23U/ [dostęp: 03.12.2022].
- Investissement direct à l'étranger annoncé en 2020 en Europe et en Turquie (en nombre de projet)*, EY European Investment Monitor, https://www.ey.com/fr_fr/attractiveness/barometre-de-l-attractivite-de-la-france-2021/la-france-continue-d-affirmer-son-attractivite [dostęp: 03.04.2022].
- Koziej S., *Reflections on the Common Security and Defence Policy ahead of the EU summit meeting – Europe needs a quality and realistic security strategy*, 2016, <https://pulaski.pl/en/reflections-on-the-common-security-and-defence-policy-ahead-of-the-eu-summit-meeting-europe-needs-a-quality-and-realistic-security-strategy/> [dostęp: 02.04.2023].

- La réponse aux besoins humanitaires les plus urgents, strona Ministerstwa Europy i spraw zagranicznych Francji, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/guerre-en-ukraine-l-action-diplomatique-de-la-france/faire-face-a-l-urgence-humanitaire-et-economique-en-ukraine/> [dostęp: 10.01.2023].
- Lequesne Ch., *La France dans la nouvelle Europe. Assumer le changement d'échelle*, Presses de Sciences Po, Paris 2008.
- Lenoir O., *10 points sur l'opinion géopolitique en France avant la présidentielle*, „Le Grand Continent”, 10.01.2022, https://legrandcontinent.eu/fr/2022/01/18/10-points-sur-l-opinion-geopolitique-en-france-avant-la-presidentielle/?mc_cid=fb7c53fec9&mc_eid=c5696031a0 [dostęp: 06.04.2022].
- Nowak-Far A. (red.), *Prezydencja w Unii Europejskiej. Praktyka i teoria*, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2011.
- Relance, Puissance, Appartenance. Le programme de la présidence française du Conseil de l'Union européenne*, https://presidence-francaise.consilium.europa.eu/media/zeqny1y5/fr_programme-pfue-v2-5.pdf [dostęp: 04.03.2022].
- Répartition des effectifs militaires par catégorie et armée en 2020*, 11.08.2021, <https://www.data.gouv.fr/fr/datasets/repartition-des-effectifs-militaires-par-categorie-et-armee-en-2020/#description> [dostęp: 01.04.2022].
- Riedel R., *Rotacyjna prezydencja Rady Unii Europejskiej po wejściu w życie Traktatu z Lizbony. Analiza ról prezydencji w okresie przejściowym*, „Studia i Monografie” 2014, nr 504.
- Quatre ans de travail pour l'Europe*, Emmanuel Macron, 20.03.2022, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/europe> [dostęp: 06.05.2022].
- Sprawozdanie na temat migracji i azylu z 2022 r., Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce, 07.10.2022, https://poland.representation.ec.europa.eu/news/sprawozdanie-na-temat-migracji-i-azylu-z-2022-r-2022-10-07_pl [dostęp: 24.04.2023].
- Szczerski K. (red.), *Prezydencja w Unii Europejskiej. Analizy i doświadczenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.
- Szczyt Unia Europejska – Unia Afrykańska, 17–18 lutego 2022*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/meetings/international-summit/2022/02/17-18/> [dostęp: 20.04.2023].
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 12.05.2020, <https://www.bbn.gov.pl/pl/informacje-o-bbn/publikacje/8808,Strategia-Bezpieczenstwa-Narodowego-Rzeczypospolitej-Polskiej.html> [dostęp: 01.04.2023].
- Strategiczny kompas na rzecz bezpieczeństwa i obrony – dla Unii Europejskiej, która chroni swoich obywateli, swoje wartości i interesy oraz przyczynia się do międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa*,

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/pl/pdf> [dostęp: 31.03.2022].

Ukraine Support Tracker: Europe surpasses the U.S. in total committed aid, Kiel Institute for The World Economy, 07.12.2022, <https://www.ifw-kiel.de/publications/media-information/2022/ukraine-support-tracker-europe-surpasses-the-us-in-total-committed-aid/> [dostęp: 12.12.2022].

Wojtaszczyk K. (red.), *Prezydencja w Radzie Unii Europejskiej*, INP UW, Warszawa 2010.